

I. ΤΑ ΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Μιά διευκρίνιση όμως είναι αναγκαία, πριν προχωρήσουμε. Τί εννοούμε λέγοντας «Λόγια του Ίησοῦ»; Γιατί ὁ ὅρος χρησιμοποιήθηκε πλατιά ἀπὸ τοὺς εἰδικούς μὲ διαφορετικές σημασίες.

Ἀλλὰ ἐδῶ, χρησιμοποιώντας τὸν ὅρο «Λόγια», θὰ ἐννοοῦμε κάτι τὸ σχεδὸν κοινῶς παραδεκτό, δηλ. «μεμονωμένα λόγια» καὶ «ἄθροισμα λόγων» τοῦ Ίησοῦ, ποὺ εἶπε στοὺς μαθητές του ἢ στὰ πλήθη καὶ ἐμπεριέχονται στὰ κανονικὰ Εὐαγγέλια. Ὅχι σὲ ἀπόκρυφες ἢ «Γνωστικὲς πηγές» γνωστὲς ἀπ' τοὺς παπύρους Ὁξύρυγχου καὶ τὰ κείμενα τοῦ Νάγκ Χαμαντὶ (γ. 3ο μ.Χ. αἰώνα), ὅπως π.χ. τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θωμᾶ μὲ 114 «Λόγια» ἀποδιδόμενα στὸν Ίησοῦ, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀθθεντικά⁵.

Τὰ λόγια τοῦ Ίησοῦ διακρίνονται στοὺς Εὐαγγελιστὲς συνήθως ἀπὸ τὶς φράσεις του «καὶ εἶπεν αὐτοῖς», ἢ «ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἔλεγεν», ἢ ἀπὸ ἀναφορὲς τῶν Εὐαγγελιστῶν στὸ τέλος τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Ίησοῦ διὰ παραβολῶν. (Ματθ. 5: 1-2, Μαρκ. 4: 33-34 κλπ.)

Γιὰ νὰ διευκολυνθοῦμε περισσότερο, ἴσως εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ἀνατρέξουμε στὴ διάκριση τῶν «Λογιῶν» τοῦ Ίησοῦ, ὅπως τὴν ἔκανε ὁ περίφημος Γερμανὸς θεολόγος P. Μπούλτμαν

(Rudolf Bultmann), ίδρυτής μαζί με τον M. Dibelius της Μορφοϊστορικής μεθόδου (Formgeschichtliche Methode), χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να αποδεχθούμε τα όντως αυθαίρετα συμπεράσματα και τις ακρότητες αυτής της σχολής. Τα λόγια λοιπόν, ανάλογα με το περιεχόμενό τους αλλά και το μορφικό τους είδος, μπορούν να διακριθούν σε έξι κατηγορίες: α) Τα κυρίως λόγια, β) Τα σοφολογικά λόγια, (γνωμικά - παροιμίες) γ) λόγια αποκαλυπτικά και προφητικά, δ) λόγια στο πρώτο ένικο πρόσωπο «εγώ», ε) λόγια με εικόνες, παραβολές κλπ. και στ) λόγια αναφερόμενα στο Νόμο και σε κανόνες της ζωής της κοινότητας.

Από αυτές τις ομάδες, πού μπορεί κανείς να διακρίνει κι άλλες υπο-ομάδες ή έστω και διαφορετικές ομάδες, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν για το θέμα πού εξετάζουμε οι πέντε πρώτες κατηγορίες. Υπάρχει σημαντική ποίηση, πολύς ποιητικός λόγος σ' αυτές τις κατηγορίες των λογίων, κάτι πού βέβαια μπορεί ίσως να μην είναι άγνωστο, αλλά μπορεί να γίνει ακόμα πιο σαφές και κατανοητό αν αναλογιστούμε για λίγο τί είναι «ποίηση» στην αρχαία Εβραϊκή Βιβλική φιλολογία. Είναι αναγκαίο αυτό, γιατί σε πολλές περιπτώσεις τα «Λόγια» του Ίησού για έναν μη μεμυημένο αναγνώστη μπορεί να φαίνονται ότι λέχθηκαν με έντελώς πεζολογικό τρόπο, χωρίς να περικλείουν ίχνος ποίησης. Σ' αυτό ακόμα ίσως να συντελεί το γεγονός ότι και στις σύγχρονες εκδόσεις κειμένου ή μεταφράσεων των Εὐαγγελίων, το 99% των λόγων του Ίησού αποδίδεται σε πεζό λόγο και όχι με στίχους, ρυθμικά, όπως διατυπώθηκαν όταν πρωτοειπώθηκαν τα λόγια, ή έστω όπως μπορούν να έντοπισθούν σήμερα, έγχειρημα βέβαια πού δέν είναι και τόσο άπλό, όσο ίσως μπορεί να φαίνεται.

Η κλασική έργασία του C.F. Burney: *The Poetry of our Lord* (Η ποίηση του Κυρίου μας), πού δημοσιεύτηκε τό 1925, ήρθε

να ρίξει αρκετὸ φῶς στὸ θέμα τῆς ποιητικῆς δομῆς πολλῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκτοτε βέβαια, ἀρκετὲς ἄλλες νεότερες ἐργασίες καὶ μονογραφίες ἤρθαν νὰ προσθέσουν νέες λεπτομέρειες καὶ διευκρινίσεις, ἀλλὰ ὁ Burney ἦταν ἐκεῖνος πού, στηριζόμενος στὴν ἐξίσου κλασικὴ καὶ βαρυσήμαντη ἐργασία τοῦ Robert Lowth: *Academic Lectures on the sacred poetry of the Hebrews* (1815), ἐπεσήμανε τὸν ποιητικὸ ρυθμὸ στὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ, καθὼς καὶ τὶς βασικὲς μορφές ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ τὸ λεγόμενο «*παραλληλισμὸ τῶν μελῶν*» (*Parallelismus Membrorum*) ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ διακριτικὸ γνώρισμα τοῦ ἐβραϊκοῦ ποιητικοῦ λόγου.

Αὐτὸς ποὺ θέλει νὰ διαγνώσει καὶ νὰ παρακολουθήσει τὴν ποίηση τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, θὰ πρέπει καταρχὰς νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ γνωστὴ καὶ διαδεδομένη ἀντίληψη ὅτι ποίηση ὑπάρχει μόνο μὲ τὴν ὑπαρξὴ μέτρου καὶ ρίμας· κάτι βέβαια ποὺ ἀναγνωρίστηκε περισσότερο στὰ τελευταῖα χρόνια, ποὺ στὴν ποίηση κυριαρχεῖ ἀνὰ τὴν ὑφήλιο ὁ ἐλεύθερος ἀνομοιοκατάληκτος στίχος ἀπὸ μοντερνιστὲς καὶ μὴ ποιητὲς.

Ἴσως εἶναι πολὺ ἐπιτυχῆς ἡ παρατήρηση τοῦ νομπελίστα ποιητῆ Γ. Σεφέρη ποὺ μεταφέροντας τὶς ἀπόψεις τοῦ Paul Valery γιὰ τὴν ποίηση, λέγει ὅτι ποίηση εἶναι «*ἡ γλῶσσα τοῦ χοροῦ*»· ὁ χορευτὴς ἐπαναλαμβάνει ὀρισμένες ρυθμικὲς κινήσεις καὶ βήματα εὐρισκόμενος στὸ ἴδιο λίγο-πολὺ σημεῖο. Ἔτσι, ὁ ποιητὴς μοιάζει μὲ τὸν χορευτὴ, σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν πεζογράφο, ὁ ὁποῖος μοιάζει μὲ τὸν πεζὸ ποὺ βαδίζει γιὰ νὰ καταλήξει κάπου σ' ἓνα καθορισμένο τέρμα.

«*Στὴν ποίηση –γράφει ὁ Σεφέρης– τὸ προηγούμενο βῆμα δὲ χάνεται ποτὲ μέσα στὸ ἐπόμενο, ἀπεναντίας μένει καρφωμένο στὴ μνήμη ὡς τὸ τέλος καὶ ἀκέραιο μέσα στὸ σύνολο τοῦ ποιήματος... Ἡ μονάδα στὴν ποίηση εἶναι ἡ λέξη· ἡ μονάδα στὴν πρόζα εἶναι ἡ φράση*»⁶. Ἐνῶ δηλ. στὴν πρόζα φωνάζουμε στὸ

συγγραφέα «προχώρησε», στην ποίηση χορταίνουμε και σταματάμε σ' έναν μόνο στίχο, ή και μερικές φορές με μιὰ έπαναλαμβανόμενη λέξη, όπως σημειώνει έξοχα ο Henry Bremond εισηγητής τής Poésie Pure (καθαρής ποίησης).

«Τò κύριο χαρακτηριστικό του πεζού λόγου» – παρατηρεί και ο κριτικός Κ. Δημαράς– είναι ότι κινείται άπεριόριστα έπάνω σε μιὰ εύθεια, παρουσιάζει μιὰ πρόοδο, προχωρεί, άκουμπώντας διαδοχικά σε σειρά έλασσόνων προτάσεων που τον φέρνουν σ' ένα διαρκώς ανανεούμενο συμπέρασμα πάντοτε έπιδεκτικό νέων συμπερασμάτων...

Αντίθετα, ή ποίηση είναι έστραμμένη προς τò υποκείμενο· τò ποίημα (είναι) άρτιωμένο μέσα στον έαυτό του, άποτελεί μόνο του έναν κόσμο άκέραιο και αυτάρκη. Πηγή τής ποιήσεως φανερή τò υποκείμενο, και σκοπός της πάλι τò ίδιο τò υποκείμενο, ή έκφρασή του...»⁷

Ακόμα, ή ποίηση, χρησιμοποιώντας ως «δομικό λίθο» τή λέξη, άποβλέπει στην έπίτευξη άκουστικής ένάρχειας με τήν έπιλογή και χρήση κατάλληλων λέξεων που έχουν τέτοιον φωνηεντισμό, ώστε να άποδίδεται τò χρώμα και ή ένταση τών αισθημάτων ανάγλυφα. «Ποίηση» σημαίνει, δημιουργία νέων πραγμάτων από άλλα προϋπάρχοντα στοιχεία και υλικά. Συνεπώς, νέοι συνδυασμοί, νέες σχέσεις λέξεων και νοημάτων.

Για ν' άντιληφθεί λοιπόν κανείς τήν «ποίηση στα λόγια του Ίησου», θά πρέπει να διευρύνει τήν άποψή του ως προς τò τί είναι ποίηση και τί ποιητικό. Γιατί ποίηση δέν είναι μόνο ο «λόγος που πάει να γίνει τραγούδι», όπως τήν όριζε ο Κωστής Παλαμάς και οί σύγχρονοί του, ώστε να άποκλείεται ότιδήποτε άλλο που δέν περιέχει π.χ. μέτρο και δέν έκφέρεται με ρίμα. Είναι κάτι πολύ περισσότερο, πολύ βαθύτερο, όπως έχει παρατηρηθεί κατά καιρούς από μεγάλους μελετητές και κριτικούς τής λογοτεχνίας. Η ποιητική γλώσσα είναι προϊόν προσηχτικής έπιλογής λέξεων με ξεχωριστή παραστατική δύναμη,

ένος πρωτότυπου συνδυασμοῦ νοημάτων – μιὰ ιδιόρρυθμη ὀργάνωση τοῦ λεκτικοῦ ὕλικου, μὲ ιδιαίτερη ψυχοκινητικὴ ἰκανότητα ποὺ παράγει αἰσθητικὴ συγκίνηση.

Ποίηση μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ὄχι μόνο σὲ ποιήματα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ σὲ λεγόμενα πεζὰ κομμάτια. Ποίηση ὑπάρχει καὶ μάλιστα μεγάλη, σὲ μερικοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνα καὶ σὲ πολλοὺς «μυστικούς», π.χ. στὸ *Μάϊστερ Ἐκχαρτ*, ποὺ παρόλο ποὺ ὁ λόγος του εἶναι διατυπωμένος πεζολογικά, εἶναι στὴν οὐσία ποιητικός. Διαβάζοντας ὀρισμένες σελίδες μεγάλων πεζογράφων, ξένων (π.χ. Stendhal, Honoré de Balzac) ἢ δικῶν μας, (π.χ. *Παπαδιαμάντη*, *Καρκαβίτσα*, *Πρεβελάκη*, *Π. Κανελόπουλο*, *Χ. Μαλεβίτση*, *I.M. Παναγιωτόπουλο*, κ.ἄ.), νομίζει κανεὶς ὅτι διαβάζει ποίηση καὶ ὄχι πρόζα, γιατί σ' αὐτὲς ὑπάρχουν τὰ γνωρίσματα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀληθινῆς ποίησης. Ὅπως εἶχε παρατηρήσει ἤδη ἀπὸ τὸ 16ο αἰώνα ὁ Philip Sidney στὸ ἔργο του *The Defence of Poetry* (Ἡ υπεράσπιση τῆς ποίησης): «Μπορεῖ κάποιος νὰ εἶναι ποιητὴς χωρὶς νὰ φτιάχνει στίχους, καὶ στιχοποιδῆς χωρὶς ποίηση». Τὰ «ποιητικὰ» κομμάτια συνήθως περιέχουν ὑψηλὴ συμπύκνωση νοημάτων, τολμηρὲς μεταφορικὲς εἰκόνες καὶ πρωτότυπες παραστάσεις, συμβολισμὸ καὶ ἀλληγορία, δεμένες μὲ πολλὴν λεκτικὴ ὁμορφιά.

Ἡ ποίηση εἶναι φῶς ποὺ φωτίζει κρυφὲς καὶ ἀληθινὲς ἀξίες τῆς ζωῆς καὶ κάνει ὄρατό τὸ ἀόρατο. «Ἡ πραγματικὴ ποίηση λάμπει μέσα στὴ ζωὴ σὰν τὴ λάμψη τῆς ἀστραπῆς... καταστρέφει ὅλες τὶς παγωμένες ἀπὸ τὴ συνήθεια σχέσεις, ὅλες τὶς χρησιμοθηρικὲς ἀξίες», σημειώνει ὀρθὰ ὁ Μισέλ Καρούγκες.

Δὲν ἔχουν ἄδικο αὐτοὶ ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ποίηση, ἡ ἀληθινὴ ποίηση, ἀπὸ μιὰν ἄποψη ταυτίζεται μὲ τὴν ἴδια τὴν πίστη, τὴ θρησκεία καὶ τὴν προσευχή. Οἱ πιὸ μεγάλοι ποιητὲς εἶναι αὐτοὶ ποὺ προσεγγίζουν τὸ Θεὸ ἐμβαθύνοντας στὸ μυστήριό του. Ὅπως εἶχε πεῖ ὁ ἐκκλησιαστικὸς συγγραφέας *Ἰερώνυμος* τοῦ 4ου αἰώνα μ.Χ., ἡ «ποίηση εἶναι ὑπόθεση ἀγίων».

Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα, μὲ μιὰ *lato sensu* ἄποψη, θὰ πρέπει νὰ δοῦμε καὶ νὰ ἀναζητήσουμε ποίηση στὰ «Λόγια τοῦ Ἰησοῦ», ἀνεξάρτητα ποὺ σύμφωνα καὶ μὲ τὰ μορφικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας ἐβραϊκῆς φιλολογίας, ποίηση ἐντοπίζεται σὲ πάρα πολλὰ ἀπὸ τὰ λόγια του, ὅπως θὰ δοῦμε λεπτομερῶς παρακάτω.

«Καθώς στο σκάκι, μιὰ λέξη δὲν ἰσχύει ἀπὸ μόνη της, ἀλλὰ σὲ σχέση με τὴ θέση της, ἀπὸ τὴν ὀλοκληρωτικὴ δομὴ ποὺ ἀποτελεῖ μέρος της... Ὁ καλλιτέχνης ἐπαναφέρει στὶς λέξεις κάποια νέα ἀδρότητα, κάποια στίλβη ἀνανεωτικὴ, συνταιριαζόντάς τες μεῖ ἄλλες ποὺ συνήθως δὲν συνταιριαζονται...»

Ernesto Sabato

«Ἡ γλῶσσα τῆς ποίησης εἶναι γλῶσσα στὴν ὑπέρτατη κατάστασή της, στὴν ἀπόλυτη λειτουργία της. Ἕνα μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς ποιητικῆς γλῶσσας πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀντιφατικότητά της... συνθέτει νέους συνδυασμοὺς λέξεων καὶ φράσεων (ῥήτων καὶ ἐννοιῶν)... Ἡ γλῶσσα τῆς ποίησης εἶναι γλῶσσα ἀντιδραστικὴ ὡς πρὸς τὸ ὕλικό της καὶ ἐπαναστατικὴ ὡς πρὸς τὶς χρήσεις αὐτοῦ τοῦ ὕλικου... Ἡ κάθε λέξη στὴν ποίηση ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἀρχή, οἰκοδομεῖ ἐκ τοῦ μηδενὸς τὴν ποιητικὴ της φύση. Ἡ ποιητικότητά της δὲν εἶναι μεταθέσιμη σὲ ἄλλο ποίημα, γιατί ἀποκτᾶ τὴν ὑπόστασή της ἀπὸ τὶς συγκεκριμένες λέξεις ποὺ τὴν περιβάλλουν. Γι' αὐτὸ εἶναι μοναδικὴ καὶ ἀνεπανάληπτη. Δημιουργεῖται μετὰ τὸ ποίημα ποὺ τὴν περιέχει καὶ ὑπάρχει μόνο γιὰ τὸ ποίημα ποὺ τὴν περιέχει.»

Νάσος Βαγενᾶς

Ποίηση καὶ πραγματικότητα (1985)

«Ἡ ποίηση προσφέρει τὸ μοναδικὸ ὄπλο ποὺ μπορεῖ νὰ νικήσει τὴ γλῶσσα, χρησιμοποιώντας τὰ μέσα ποὺ παρέχονται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γλῶσσα.»

Joseph Brodsky

(Νόμπελ λογοτεχνίας, 1988)

«Τὸ ποίημα –ἡ ιδιότυπη αὐτὴ λεκτικὴ ὄντοτητα– δὲν νοεῖται χωρὶς μιὰν εἰδικὴ σειρὰ στὴ διαδοχὴ τῶν λέξεων ποὺ τὸ ἀποτελοῦν... Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ οἱ λέξεις παίρνουν τὴν ὀρισμένη θέση τους, παρουσιάζεται τὸ ποίημα ὡς ἓνα διάταξη ἀπαραβίαστη... ὅπως ἡ ποίηση δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἀποσπασμένη ἀπὸ τὸ ποίημα, ἔτσι καὶ τὸ ποίημα δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἀποσπασμένο ἀπὸ τὶς λέξεις ποὺ τὸ ἀποτελοῦν... Ἡ ἴδια ἡ λέξη μέσα σὲ διαφορετικὲς συμφράσεις ἀλλάζει χρῶμα σὰν τὸν χαμαιλέοντα... Τὸ ποίημα εἶναι ὀριακὴ περιφέρεια ποὺ περικλείει κάθε κατανόηση... Ἡ ἠχητικὴ ροή, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐχάριστη ἀκουστικὴ ἐντύπωση, βοηθαίει καὶ στὴν ἀπομνημόνευση τοῦ κειμένου...»

Ἡ ποιητικὴ διάταξη φτιάχνεται ἀπὸ αὐτὲς τὶς λέξεις ποὺ διαδέχονται ἡ μία τὴν ἄλλη σχηματίζοντας τριῶν εἰδῶν συμπλέγματα = ἠχητικά, συντακτικά, ἀντιστοιχιακά...

Αὐτὲς οἱ λέξεις ποὺ εἶναι τὸ ποίημα, τοποθετοῦνται τελικὰ ἡ μία πλάι στὴν ἄλλη ἔτσι, ὥστε μέσ' ἀπὸ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴ τους, νὰ ξετυλίγονται αὐτοὶ οἱ ὀρισμένοι τρεῖς λεκτικοὶ εἰρμοί, ποὺ εἶναι αὐτοὶ κι ὅχι ἄλλοι ἐξαιτίας τῆς ἀμοιβαίας ἐξισορρόπησης τους...»

Λύντια Στεφάνου

Τὸ πρόβλημα τῆς μεθόδου
στὴ μελέτη τῆς ποίησης (1981)

«Ποίηση εἶναι συγχρόνως καταστροφή καὶ δημιουργία τῆς γλώσσας. Τὸ πρόβλημα τῆς σημασίας τῆς ποίησης φωτίζεται, μόνις ληφθεὶ ὑπόψη τῆς τὸ νόημα· δὲ βρίσκεται ἔξω, ἀλλὰ μέσα στὸ ποίημα: ὄχι σ' αὐτὸ ποὺ λένε οἱ λέξεις, ἀλλὰ σ' ἐκεῖνο ποὺ αὐτὲς λένε μεταξὺ τους».

Octavio Paz

(Νόμπελ λογοτεχνίας, 1990)

Η ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ

«Στήν Ἑβραϊκὴ ποίηση οἱ προτάσεις ποὺ σχηματίζουν ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη ρυθμό, εἶναι διαρθρωμένες καὶ πάλι ρυθμικά. Δὲν πρόκειται, βέβαια, γιὰ ἓνα μέτρο... δὲν ὑπάρχει ἓνα μετρικὸ σχῆμα ὅπως στὴ λατινικὴ ἢ ἑλληνικὴ ποίηση. Περισσότερο παρουσιάζεται αὐτὸς ὁ ρυθμὸς ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ στίχου... ὁ ρυθμὸς δὲν εἶναι τεχνητὸς ἀλλὰ φυσικὸς... ὄχι ἡ μεμονωμένη λέξη ἀλλὰ ἡ πρόταση εἶναι ἡ βασικὴ ἐνότητα (Grundeinheit) τῆς ἀνθρώπινης γλώσσας. Ἔτσι μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ ὁ παραλληλισμὸς τῶν μελῶν».

Claus Westermann

Der Psalter (Stuttgart 1980) σελ. 23, 24

«Ἐχει μέτρα ὁ ἑβραϊκὸς στίχος... ὑπάρχουν δηλ. “πόδες” μετρικοί, ὅπως τοὺς ἔννοεῖ ἡ μετρικὴ, ἢ “προσωδιακοὶ” ἢ “τονικοί”; Προσέχτηκαν οἱ τόνοι τῆς Ἑβραϊκῆς λέξης καὶ ἰδιαιτέρως οἱ τόνοι τοῦ παραλληλισμοῦ... ὁ Γερμανὸς Eduard Sievers... βασιίστηκε στὸν τόνο τῆς Ἑβραϊκῆς λέξης καὶ στὴ μουσικὴ καὶ ψαλτικὴ του πρῶτα ἀποστολή... Ἄν δὲν ἔχουμε, λοιπόν, προσωδία, ἔχουμε τονικὴ ρυθμοποιΐα; Ἀδίσταχτα, δυστυχῶς, δὲ μπορεῖ καὶ σ’ αὐτὸ τὸ σημεῖο ν’ ἀπαντήσῃ καταφατικὰ ἡ μετρικὴ ἐπιστήμη... Ἡ “πέτρα” τοῦ σκανδάλου ἦταν ἡ προφορὰ τῆς ἀρχαίας ἑβραϊκῆς στὴν κλασικὴ τῆς προπάντων περιόδο... Ὡς ποὺ νὰ βρεθεῖ, τίποτα δὲ θὰ μπορέσει νὰ μᾶς δώσει τὴ μετρικὴ ἱκανοποίηση ποὺ ζητᾶμε».

Κώστας Φριλίγγος

Οἱ ψαλμοὶ τοῦ Δαβίδ (Ἡριδανός, χ.χ.) σελ. 21,22

«Βασική ποιητική μονάδα (στη βιβλική Έβραϊκή ποίηση) είναι ο στίχος, που έχει συνήθως δύο ήμιστίχια και άπαρτίζει πλήρη λογική, μετρική και θεολογική ένότητα... στην ποίηση τής Παλαιάς Διαθήκης ή μετρική ένότητα δεν ακολουθεί πάντοτε τους κανόνες τής ποιήσεως. Όταν μιλά ή καρδιά, ή γλώσσα παρασύρεται άπ' τή σφοδρότητα τών συναισθημάτων και δεν υποτάσσεται στην τεχνική... Για τὸ λόγο αὐτὸ εἶναι, νομίζουμε, άτυχῆς σὲ πολλῆς περιπτώσεις ἡ καταβαλλόμενῃ προσπάθειά γιὰ τὴν άποκατάστασῃ τοῦ κειμένου...»

Δ. Δόϊκου

Συνοπτική εισαγωγή στην Π.Δ.
(Θεσσαλονίκη 1980) σελ. 304

«Η συγκρότησις τοῦ άρχαίου Έβραϊκοῦ ποιητικοῦ λόγου βασίζεται εἰς δίδυμα... ήμιστίχια, τών όποίων τὸ δεύτερον ήμιστιχον χρησιμοποιεῖται διὰ νὰ τονώσει τὴν έννοιαν τοῦ πρώτου, εἴτε διὰ παραλληλισμοῦ, εἴτε δι' άντιθέσεως. Η μορφολογική ποιητική τεχνοτροπία τών άρχαίων Έβραϊκῶν κειμένων υπῆρξε ύποτυπώδης. Ηδιαφόρησεν αὐτὴ καὶ διὰ τὸ μέτρον καὶ διὰ τὴν όμοιοκαταληξία καὶ ήρκέσθη εἰς σπαινας άλφαβητικὰς άκροστιχίδας».

Άσέρ Ρ. Μωϋσή

Οί ψαλμοὶ τοῦ Δαβιδ (1973) σελ. 3,4